

**ШЕСТНАДЕСЕТА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ ПО ЕТИКА:
ЕТИКА БЕЗ ГРАНИЦИ**

ГЕРГАНА МИРЧЕВА

Институт по философия и социология, БАН

gerganamircheva@yahoo.co.uk

**SIXTEENTH SCIENTIFIC CONFERENCE ON ETHICS:
ETHICS WITHOUT BORDERS**

GERGANA MIRCHEVA

Institute of Philosophy and Sociology, BAS

На 11 и 12 ноември 2020 г. за шестнадесети път се проведе ежегодната Национална конференция по етика (НКЕ), която за първи път се състоя в изцяло дигитален формат – чрез видеоконферентната платформа Jitsi (8x8.vc) и предаване на живо в YouTube. Тази електронна форма позволи темата на XVI НКЕ – „Етика и ограничения“, да се очертае като актуална съдържателна рамка за някои от моралните предизвикателства в дигиталната ера, изострени в извънредната ситуация на пандемията от COVID-19.

Организатор на форума и тази година бе секция „Етически изследвания“ на Института по философия и социология към Българската академия на науките. Въпреки ограниченията, породени от социално-здравната обстановка в страната, учени от различни полета допринесоха за отместване на дисциплинарните и концептуалните граници на етическия дебат в българското общество. Двудневният научен форум среща специалисти в областта на философията, социологията и медицината, правото и културологията. Те представиха общо 19 доклада с продължителност от по 20 минути, организирани в 4 заседания (панели), всяко от които включваше и общи тридесетминутни дискусии върху докладите в съответния панел. На конференцията участваха представители на различни научни, образователни и медицински институции в страната: ИФС-БАН, УНСС, ТУ – София, МУ – Варна, МУ – Плевен, ЦИПИ, Фондация

„Нашите недоносени деца“. Работните езици на конференцията бяха български и английски.

Събитието бе тържествено открито с поздравителен адрес от проф. дфн Веселин Петров, директор на ИФС-БАН. Той подчерта водещото значение на секция „Етически изследвания“ в цялост и на националната етическа конференция в частност, за насърчаване на етическите изследвания и инициативи в страната. В речта си за откриване на конференцията гл. ас. д-р Александра Трайкова, член на Организационния комитет на XVI НКЕ, не скри вълнението си от възможността виртуалната конферентна стая да отвори врати за безпрепятствено академично сътрудничество.

Първото заседание на 11 ноември обхвана 4 доклада под надслов „Етически, социални и етико-политически последици на пандемията и ограничителните мерки“, с модератор проф. дфн Емилия Маринова. Чл.-кор Васил Проданов повдигна базови въпроси, свързани с нормативните ограничения в модерните общества, в своя встъпителен доклад на тема „Covid-19, кризата на капитализма и сблъсъкът на неолиберално-глобалистки, консервативно-националистски и социалистическо-колективистки морални ценности“. Следващият доклад, на доц. д-р Албена Накова („Бежанци на „една ръка разстояние“ – за границите, които те не успяват да преминат“), постави глобални етически конфликти, свързани със социалната нетолерантност към другите (бежанците), в локална (българска) перспектива. В доклада „Ограничаване на свободата и бягство от нея. Морални съображения в условията на необходимост и несигурност“ гл. ас. д-р Мартин Мирчев трасира някои психологически и социални фактори, обуславящи интерпретациите на морала и свободата в ситуация на индивидуална и обществена криза. Първото заседание завърши с доклада „Етически аспекти на „спестената“ информация при събития със значителни последици“. В него проф. дфн Борислав Градинаров анализира съвременната пандемична ситуация в по-широкия контекст на управлението на риска, достъпа до информация и т.нар. надделяващ обществен интерес. Последвалата онлайн дискусия демонстрира интереса към представените от докладчиците аналитични тези и вътрешните взаимовръзки между проблемите, засегнати в тях, като част от споделения етически „дневен ред“ на справянето с пандемичната криза.

Темата на второто за деня заседание бе: „Грижа, закрила и ограничения“, а негов модератор – доц. д-р Стоян Ставру. И петте доклада, включени в заседанието, се фокусираха върху аспекти на здравната грижа и/или медицинската етика. Ас. д-р Гергана Мирчева маркира новооформящото се поле на етиката на аутизма във връзка с проведено от нея теренно изследване, което бе представено в доклад на тема: „Грижа без граници? Родителски образи на деца с аутизъм“. Проблематиката на възможните етически конфликти между родителската и професионалната грижа за детското здраве бе продължена и в доклада на д-р Маргарита Габровска „Етика на раздялата между бебета и родители в неонатологичните звена по време на пандемия“. Пресечните точки между медицинската, феминистката етика и една възможна „етика на личността и личните данни“ бяха анализирани в критическа перспектива от доклада на гл. ас. д-р Александра Трайкова: „От лекарски преглед до киберследене: свързването с пациенти с публични профили в социалните мрежи нарушава ли медицинската етика?“. В медицински контекст, и в частност в практиките на телемедицината, бе ситуиран и докладът на проф. д-р Силвия Янкуловска и гл. ас. д-р Атанас Анов „Форми на отчуждение в медицинската практика“, който предложи прочит на марксистки идеи в етически ключ. В последния доклад от този тематичен панел – „Женската консултация в условията на Ковид-19: граници на комуникацията“, гл. ас. Любослава Костова интерпретира предизвикателствата на и опасностите от виртуалната дистанция в общуването лекар-пациент.

Вторият конферентен ден разшири етическите перспективи към въпросите на нормите и о(т)граниченията. Темата на сутрешното заседание бе: „Морални ограничения в технологиите, дигиталното пространство, образователния процес и науката“. Входът към тази проблематика бе зададен от доклада на проф. д-р Даниела Сотирова „Етическото ограничение на дигиталния минимализъм“. В него стратегията за самоограничаване на дигиталната активност бе разгледана като етическа възможност за съхраняване на личното пространство в новата публичност. Следващите два доклада, свързани с етическите предизвикателства на изкуствения интелект, бяха представени на английски език и по този начин успяха да достигнат и до чуждестранна академична аудитория. Доц. д-р Силвия Серафимова подложи на проникновен анализ морални дилеми от полето на етиката на машините в своя доклад: “Why do we like Mr. Robot, but

not Dr. Robot? Some moral constraints on telemedicine in the search for a “Rehumanizing revolution”. Сложната и все по-актуална проблематика, свързана с моралния статус на изкуствения интелект, бе фокус и на доклада на доц. д-р Борис Грозданов “Prospects for a computational approach to Savulescu’s artificial moral advisor“. Следващият доклад: „Етика в науката. Защо?“, бе изнесен от проф. д-р Валентина Драмалиева, която обоснова необходимостта от етика в науката като вид приложна етика. Заключителният текст в предиобедната сесия адресира етическата рефлексия в сферата на образователните политики – ас. д-р Веселина Качакова говори за „Етика и сексуално образование: (не)преодолими ограничения“.

Следобедното заседание на 12 ноември, модерирано от гл. ас. д-р Иван Миков, обхвана 4 доклада в тематичната рамка: „Етически ограничения: културни, социални и екологични хоризонти“. Докладът „Културни граници или културни хоризонти“ на проф. д-рн Емилия Маринова постави аналитичен акцент върху културнополитическото управление на етическите рискове и коментира в тази връзка ценностно-регулативните инструменти на приложната етика на развитието. Поредното интелектуално предизвикателство бе отправено от презентацията на доц. д-р Стоян Ставру „Да дресираш облак или как „облачето бяло“ се превърна в ураган „Катрина“. Доц. Ставру проблематизира възможността за политическа субектност на природата, от една страна, а от друга – приложимостта на съвременни проприетарни подходи към природните стихии. Екологичната тематика бе застъпена и в доклада на докт. Даниела Василева „Екологични ограничения по време на пандемия – прекъсване на връзката между човек и природа и негативните му отражения“. Последният доклад за това заседание, а и за цялата конференция очерта „Някои щрихи към недоброволния аскетизъм“. В него гл. ас. д-р Иван Миков изложи различни проявления на аскетизма като етически подход в контекста на настоящата пандемия.

Конференцията навлезе в заключителния си етап, а дискусиата подчерта както разнообразието от „гранични“ теми, така и пресечните им точки. Докладчиците имаха възможност да обменят идеи по сродни проблеми, да получат обратна връзка за изследователските си постижения и спорни позиции, да преосмислят и евентуално да ревизират възможни концептуални „грапавини“ в тях. С две думи – научната дискусия

отвори границите на етическия дебат и същевременно консолидира професионалната етическа общност.

За съжаление, по уважителни причини два от предварително заявените доклади в програмата не можаха да бъдат представени от своите автори: „Трибализмът – ерозията на правовата държава“ от проф. д-н Таня Неделчева, както и „Covid-19 и табуираният живот“ от проф. д-н Максим Мизов. Те обаче ще бъде включени в специалния брой 3/2020 на сп. „Етически изследвания“, заедно с останалите текстове от конференцията.

Може да се обобщи, че в рамките на 16 НКЕ социалното преживяване за криза във връзка с пандемията от COVID-19 наложи своя директен или имплицитен отпечатък върху етическите рефлексии относно границите и граничността. Здравната ситуация в страната определи и формата за провеждане на конференцията. Заключителните думи на участниците в дискусиата наложиха като общо мнение, че националната конференция се е справила успешно с предизвикателството за дигиталното си осъществяване и е преодолела ограниченията на физическата дистанция. За това заслужава специални адмирации организационният екип на събитието, който обезпечи техническата му реализация. Големият успех на събитието обаче беше скъсяването на научните дистанции между различни изследователски полета, богатството от тематични и методологически ракурси, актуалността на дискутираните етически казуси и съчетанието между оригиналност и задълбоченост на представените анализи. Оттук и надеждата, че етиката в България продължава да предлага надеждни инструменти за промисляне на различни, особено на болезнени, социални и културни предизвикателства, както и за реалното справяне с тях.